

ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ ІМЕНІ ІВАНА ЗЯЗЮНА НАПН УКРАЇНИ

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4109>

ЛУК'ЯНОВА Лариса Борисівна

доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України,
директор Інституту педагогічної
освіти і освіти дорослих імені Івана
Зязюна Національної академії
педагогічних наук України,
м. Київ, Україна

Лідія Олексіївна ХОМИЧ

доктор педагогічних наук, професор,
заступник директора з наукової
роботи Інституту педагогічної
освіти і освіти дорослих імені Івана
Зязюна Національної академії
педагогічних наук України,
м. Київ, Україна

Анотація. У статті висвітлено результати наукової та організаційної діяльності Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Представлено участь вчених Інституту в розробленні законодавчих документів з освіти, освітніх Концепцій, створенні та реалізації державних освітніх програм. Висвітлено статистичні результати щодо підготовлених і виданих одиниць наукової і науково-виробничої продукції; кількості фахових видань, а також підготовлених наукових кадрів для закладів вищої і передвищої освіти; співпраці з міжнародними організаціями і освітніми установами; стану використання інформаційно-комунікаційних технологій в діяльності Інституту. Схарактеризовано результати фундаментальних і прикладних наукових досліджень з проблем педагогічної освіти і освіти дорослих. Окреслено здобутки науково-організаційної діяльності Інституту (робота відділу аспірантури, ради молодих науковців). Представлено участь науковців Інституту у вітчизняних і міжнародних проєктах. Проаналізовано діяльність Центру освіти дорослих, його структурних підрозділів. Визначено перспективи розвитку Інституту.

Ключові слова: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України; педагогічна освіта; освіта дорослих; вчитель; андрагог; наукові здобутки; перспективи розвитку.

Історію творять люди. На сьогодні в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України) працює 40 вчених, з них 20 — докторів, 16 — кандидатів наук. Без наукового ступеня — 4 особи, дві з яких захистили дисертації і чекають дипломів, а двоє науковців активно готу-

ють свої дослідження до захисту. За останні сім років загальна кількість наукових працівників Інституту зменшилася удвічі, натомість кількість докторів наук залишилася практично без змін. Підкреслимо, що за цей час вчені Інституту захистили сім докторських дисертацій, п'ять з педагогічних і дві із психологічних наук. Отже, сьогодні

питома вага докторів наук ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України становить 50 %. Середній вік науковців 48,5 років.

У 2021 р. ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України пройшов державну атестацію і отримав Свідоцтво про державну атестацію наукової установи, відповідно до якого Інститут віднесено до I класифікаційної групи (атестаційна оцінка 3,54 / 4,31, строк атестації — 5 років). За результатами атестації отримано Свідоцтво про внесення Інституту до Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави до 2024 р.

Наразі наукова діяльність Інституту здійснюється у п'яти наукових відділах, працівники яких виконують фундаментальні дослідження, спрямовані на розв'язання актуальних проблем професійного й особистісного розвитку вчителя та інших категорій дорослих в Україні і зарубіжних країнах.

Історія становлення і розвитку Інституту свідчить (Ничкало, 2018), що багато інноваційного й перспективного було зроблено його науковцями вперше в нашій державі. Йдеться про Концепції багаторівневої педагогічної освіти, мистецької педагогіки, педагогічної майстерності, розвитку освіти дорослих та інші важливі наукові документи.

Варто додати, що наукові працівники Інституту брали активну участь у створенні та реалізації державних програм, зокрема Національної програми «Діти України» на 2000-2005 рр.; Національної програми планування сім'ї; Національної програми патріотичного виховання населення «Патріотичне виховання населення, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства»; Національної програми «Репродуктивне здоров'я 2001-2005»; «Комплексної програми профілактики злочинності на 2001-2005 рр.»; Програми роботи з обдарованою молоддю на 2001-2005 рр.; «Національного плану дій з гігієни довкілля на 2000-2005 рр.»; Міжгалузевої комплексної про-

25-річний Ювілей Інституту, 2018 р.

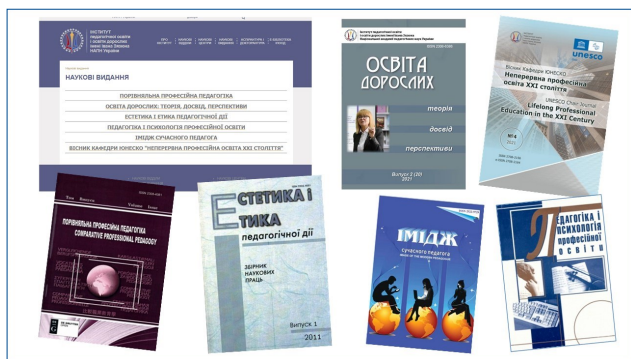
грами «Здоров'я нації» на 2002-2011 рр.; Концепції запобігання та використання найгірших форм праці дітей (2003-2005 рр.); Комплексної програми забезпечення загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів сучасними технічними засобами навчання з природничо-математичних і технологічних дисциплін (2004-2006 рр.); Програми розвитку системи дистанційного навчання на 2004-2006 рр.

За результатами науково-дослідної діяльності підготовлено понад 16 тис. одиниць наукової і науково-виробничої продукції, з них: 317 монографій, 683 підручники і навчальні посібники, 323 методичні рекомендації, 177 збірників наукових праць, а також 25 бібліографічних покажчиків. Понад 14 % наукових статей опубліковано в зарубіжних виданнях, приблизно 12 % — іноземними мовами, 16 % публікацій — у виданнях, які входять до наукометричних баз даних.

Науковим здобутком ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України є видання фахових збірників наукових праць і періодичних видань. Загалом Інститут є засновником і співзасновником таких часописів: «Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи»; «Естетика і етика педагогічної дії» у співпраці з

Науковці Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Фахові видання Інституту

Полтавським національним педагогічним університетом імені В.Г. Короленка; «Порівняльна професійна педагогіка» спільно з Хмельницьким національним університетом; «Імідж сучасного педагога» у співпраці з Полтавським обласним Інститутом післядипломної педагогічної освіти ім. М.В. Остроградського; Вісника «Неперервна професійна освіта XXI століття» кафедри ЮНЕСКО Національної академії педагогічних наук України на базі Інституту.

Науковці Інституту не тільки очолюють редакційні колегії означених видань, але й ефективно співпрацюють із відомими зарубіжними науковими виданнями як члени програмової Ради (Programme Council) Міжнародного наукового квартальника «Edukacja ustawiczna doroslych» (Польща); є членами редакційної ради польсько-українського наукового щорічника «Edukacja zawodowa i ustawiczna» (Польща) тощо.

Інститут брав участь у підготовці і виданні 15 томів польсько-українського / українсько-польського щорічника «Професійна освіта: педагогіка і психологія» (з 2016 р. видання отримало нову назву: «Професійна і неперервна освіта»).

Упродовж усього періоду науково-дослідної діяльності в Інституті сформувалися й зросли наукові педагогічні і психологічні школи, що сприяло перетворенню установи на один із провідних центрів України з підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації. Практично від моменту ство-

рення наукової установи в Інституті почала діяти педагогічна докторська спеціалізована вчена рада Д 26.451.01, яка успішно функціонує дотепер. У 2004-2007 рр. функціонувала психологічна кандидатська спеціалізована вчена рада, діяльність якої поновлено з 2017 р. Упродовж періоду існування Інституту було прийнято до розгляду та захищено 648 дисертацій: 176 — на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних і психологічних наук; 472 — кандидата педагогічних і психологічних наук.

Наукові працівники постійно дбають про особистісний і професійний розвиток, постійно підвищують кваліфікацію та проходять стажування в інших науково-дослідних установах та ЗВО. Поширеним є стажування за кордоном. Так, вчені стажувалися у США, Німеччині, Словаччині, Угорщині, Польщі. Двоє науковців здобули другу вищу освіту.

Інститут здійснює наукову консультативно-дорадчу діяльність, спрямовану на співпрацю з профільним Комітетом Верховної Ради України, профільним Департаментом МОН України, Державною службою якості освіти України, а також із Київською міською державною адміністрацією. Відбувається активна співпраця з громадськими організаціями та центрами освіти дорослих.

Інститут активно співпрацює з міжнародними організаціями. Так, у 1998 р. засновано польсько-українську асоціацію дослідників проблем професійної освіти, а у 2002 р. її було зареєстровано як Міжнародне наукове товариство «Польща-Україна». Також триває співпраця з DVV International — Інститутом з Міжнародного Співробітництва Німецької Асоціації Народних Університетів (Deutscher Volkshochschulverband e. V, DVV); Асоціацією міжнародної освіти (Association for World Education (AWE)); Європейським співтовариством з досліджень у галузі освіти дорослих (European Society for Research on the Education of Adults (ESREA)); Міжнародним співтовариством порів-

III Міжнародна науково-практична конференція у м. Краків, Польща (2017 р.)

VIII Українсько-Польський форум у м. Переяслав-Хмельницький (2019 р.)

няльних досліджень в освіті дорослих (International Society for Comparative Adult Education, ISCAE); Центром освіти дорослих «Researcher FMJ NonProfit» (м. Будапешт, Угорщина); Deutsche Jugend in Europa, Центром педагогіки праці Державного інституту технології експлуатації (м. Радом, Польща); Академією спеціальної педагогіки імені Марії Гжегожевської у Варшаві (Польща); Сучавським університетом «Штефан чел Маре» (м. Сучава, Румунія).

У 2016 р. на базі Інституту створено Кафедру ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття», яка розпочала свою роботу відповідно до Угоди між ЮНЕСКО та Національною академією педагогічних наук України від 25 жовтня 2016 р. Метою діяльності Кафедри є забезпечення інтегрованої системи здійснення досліджень, професійної підготовки, а також збір інформації та документації з проблем педагогіки та освіти дорослих, що сприятиме співпраці між передовими, визнаними дослідниками та викладачами Академії й інших інституцій в Україні, Європі, Північній Америці, а також в інших регіонах світу. Створено [Web-сторінку Кафедри ЮНЕСКО](#) з метою висвітлення результатів діяльності. Для популяризації діяльності Кафедри розроблено буклет англійською та українською мовами. У 2019 р. засновано «Вісник Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття» (Свідоцтво від 22 червня 2018 р. № 23441-13281Р).

У діяльності Інституту широко використовуються інформаційно-комунікаційні технології; функціонує [офіційний сайт](#), де розміщується інформація про діяльність усіх структурних підрозділів, портфоліо наукових працівників, результати наукових досліджень, експериментів, діяльність наукових центрів, електронна бібліотека та ін. Висвітлення результатів діяльності відділів Інституту реалізується в інтернеті — на сайтах [Національної академії педагогічних наук України](#), [Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України](#), [сторінці Інституту у соціальній мережі «Facebook»](#), [Електронній бібліотеці НАПН України](#) та [електронній бібліотеці Інституту](#).

На сьогодні інформаційний ресурс бібліотеки Інституту налічує понад 25 тис. примірників, більшість із яких складає література з питань педагогіки і психології професійної освіти, підготовки вчителя; довідникова, суспільно-політична, науково-популярна література; періодичні видання. У її фондах зберігається понад 600 докторських і кандидатських дисертацій, захищених у спеціалізованих вчених радах.

В Інституті здійснюються *фундаментальні і прикладні наукові дослідження* з проблем безперервної освіти задля сприяння максимальному професійному й особистісному розвитку фахівців освітньої галузі.

У галузі *педагогічної освіти* результатом дослідницьких пошуків науковців Інституту є:

- визначення філософських, психологічних, аксіологічних, культурологічних, естетичних та етичних засад розвитку педагогічної освіти;
- вивчення проблем психопедагогіки і порівняльної професійної педагогіки;
- обґрунтування теоретико-методологічних та методичних основ педагогічної майстерності педагога;
- створення концептосфери педагогічної аксіології;
- створення інноваційних технологій та тренінгових програм з особистісного і професійного розвитку й саморозвитку вчителів;
- міждисциплінарні дослідження з мистецької педагогіки, військової педагогіки, теорії і методики підготовки фахівців для державної служби надзвичайних ситуацій тощо.

Фундаментальні методологічні і теоретичні напрацювання уможливили розроблення і впровадження Концепції педагогічної майстерності (академік І. Зязюн), Концепції педагогіки мистецтва як субдисципліни педагогічної науки (професор О. Рудницька), фундаменталізації освіти, методології і методики педагогічних досліджень (академік С. Гончаренко, професор П. Воловик), методики розроблення професіограм (професор Б. Федоришин), а також обґрунтування інноваційних підходів до розвитку багаторівневої педагогічної освіти в нашій державі.

Науковці Інституту були ініціаторами й основними розробниками надзвичайно важливих для розвитку української освіти концептуальних документів, що визначають її стратегію й тактику. Зокрема це «Концепція педагогічної освіти» (1998 р.), «Концептуальні підходи до розвитку багаторівневої педагогічної освіти в Україні» (2011 р.). Науковці Інституту взяли участь у розробленні цільової комплексної програми «Вчитель» (1997 р.), яка була затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 р. як Державна програма «Вчитель».

З метою модернізації професійної підготовки майбутнього педагога в умовах створення Нової української школи розроблено проєкт «Стратегії розвитку педагогічної освіти в Україні: концептуальні положення» (Кучерявий, 2016). Науковці Інституту брали участь у підготовці Концепції роз-

Обговорення проблем професійного розвитку вчителя (2018 р.)

виту педагогічної освіти в Україні, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 16 липня 2018 р. № 776.

У 2020 р. завершено підготовку нового професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» у взаємодії між академічними спільнотами університетів і вчителями-практиками, який затверджено наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23 грудня 2020 р. № 2736-20.

Як результат, підготовлено аналітичні матеріали про зарубіжний досвід професійної підготовки педагогів та науково-аналітичну доповідь щодо професійної підготовки вчителя: українські реалії, зарубіжний досвід (Ничкало, Лук'янова, і Хомич, 2021).

Інститут започаткував наукові пошуки з *неперервної освіти і освіти дорослих*, зокрема:

- освіта впродовж життя;
- вивчення зарубіжного досвіду освіти дорослих та впровадження його конструктивних ідей у вітчизняну освітню практику;
- теорія і практика професіоналізації педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих;
- психолого-педагогічний супровід навчання різних категорій дорослого населення;
- варіативні, різнорівневі, диверсифіковані за профілем і терміном програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників тощо.

Відділ андрагогіки створено вперше в нашій державі (2008 р.), його науковці обґрунтували теоретико-методологічні й методичні засади неперервної освіти — освіти впродовж життя. Результатом цього стало розроблення Концепції розвитку освіти дорослих в Україні, що була схвалена Президією НАПН України (Лук'янова, 2016), широко висвітлена у засобах масової інформації та позитивно оцінена науково-педагогічною гро-

Обговорення проблем порівняльної професійної педагогіки (2019 р.)

мадськістю різних регіонів України, а також Республіки Білорусь, Республіки Польща, Німеччини та інших держав. У 2021 р. розроблено Концепцію підготовки педагогічного персоналу для освіти дорослих (Лук'янова, 2021a) і Концепцію діяльності університетів третього віку в Україні (Лук'янова, 2021b).

З початку 2018 р. науковці Інституту беруть участь у заходах, присвячених створенню та обговоренню проекту Закону України «Про освіту дорослих» за участю Міністерства освіти і науки України, Громадської спілки «Українська асоціація освіти дорослих», Представництва DVV International в Україні (Лук'янова, 2020).

Обговорення проблеми законодавчого забезпечення освіти дорослих (2020 р.)

Науковці Інституту ініціювали та підготували пакет документів для включення професії «Андрагог» до Державного класифікатора професій України (ДК 003:2010). Наказом Мінекономрозвитку від 15 лютого 2019 р. № 259 професію «Андрагог» внесено до національного «Класифікатора професій» ДК 003:2010. Розроблено проект кваліфікаційної характеристики професії (посади) «Андрагог» для педагогічних і науково-педагогічних працівників закладів формальної і неформальної освіти до «Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників».

Інститут здійснює системну взаємодію з місцевими громадами, недержавними громадськими

організаціями, що спрямовують свою діяльність на реалізацію освітніх ініціатив для дорослих (із Західноукраїнським ресурсним центром, Інформаційно-дослідним центром «Інтеграція та розвиток», Комунальною установою «Обласний молодіжний центр Полтавської обласної ради», благодійною організацією «Світло надії», громадськими організаціями «Центр Поділля-Соціум», «Імпульс», «Громада «Козацька варта», Товариством краєзнавців Яворівщини «Гостинець» тощо).

Співпраця з представництвом DVV International

Результатом співпраці є створена у 2015 р. ГС «Українська асоціація освіти дорослих», у 2016 р. стала членом Європейської асоціації освіти дорослих. Надруковано 4 випуски журналу «Територія успіху: практикоорієнтований додаток до збірника наукових праць «Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи»; взято участь у Літній академії країн Східного Партнерства (2-9 червня 2015 р., с. Старе Село, Львівська обл.); 21-22 серпня 2016 р., м. Рига (Латвія).

У 2021 р. брали участь у підготовці звіту щодо державної політики у сфері освіти дорослих в Україні (Панич, 2021).

До 30-річчя Незалежності України науковці Інституту підготували до Національної доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні статтю про розвиток освіти дорослих і педагогічної освіти (Кремень, 2021).

Як результат, на початку 9 лютого 2022 р. Уряд підтримав проект Закону України «Про освіту дорослих», який має на меті визначення правових, організаційних і економічних засад функціонування та розвитку системи освіти дорослих, а також реалізації права осіб на безперервне навчання з урахуванням пріоритетів суспільного розвитку та запитів економіки.

Окреслимо *здобутки науково-організаційної діяльності Інституту*.

В Інституті діє *аспірантура і докторантура*, за увесь період існування було підготовлено понад 600 докторантів та аспірантів. З 2016 р. в

Інституті здійснюється підготовка здобувачів ступеня доктора філософії на третьому освітньо-науковому рівні вищої освіти у галузях: 01 «Освіта / Педагогіка» — 011 «Освітні, педагогічні науки»; 05 «Соціальні та поведінкові науки» — 053 «Психологія». За рішенням Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (від 27 липня 2021 р., протокол № 13) акредитовано: освітньо-наукову програму підготовки здобувачів ступеня доктора філософії на третьому освітньо-науковому рівні вищої освіти у галузі 01 «Освіта / Педагогіка» за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» «Педагогічна освіта і освіта дорослих в Україні і зарубіжжі» / «Pedagogical and Adult Education in Ukraine and Worldwide»; освітньо-наукову програму підготовки здобувачів ступеня доктора філософії на третьому освітньо-науковому рівні вищої освіти у галузі 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія» (на 5 років).

Предметом особливої уваги керівництва Інституту є робота з кадрами, підтримка здібної молоді. З метою сприяння професійному зростанню та захисту соціальних інтересів молодих науковців в Інституті створено Раду молодих науковців. Визначальним принципом діяльності Ради молодих науковців (РМН) Інституту є «наука в дії». Окрім виконання планових наукових досліджень та посадових обов'язків, члени РМН активно займаються практикоорієнтованою освітньо-дослідною діяльністю, яка має два складники: проєктний, у тому числі міжнародну проєктну діяльність; надання на волонтерських засадах освітніх послуг різним категоріям дорослого населення. РМН стала платформою як професійного, так і особистісного зростання молодих учених. За ініціативи РМН 19 квітня 2016 р. підписано угоду про наукову співпрацю між ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України та Центром освіти дорослих Researcher FMJ NonProfits (Будапешт, Угорщина). Молоді науковці Інституту співпрацюють з низкою благодійних фондів і громадських організацій, серед яких: Міжнародний благодійний фонд «Карітас»; Угорсько-український благодійний фонд «В наших руках майбутнє»; Громадська організація «Сімейна унія»; Громадська організація «Верітас».

Важливим напрямом діяльності Інституту є *участь у наукових проєктах*. У 2020 р. було здобуто перемогу в конкурсі «Наука для безпеки людини та суспільства» проєкту «Психологічна підтримка літніх осіб у період карантину», реєстраційний номер Проєкту: 2020.01/0221, який реко-

мендовано до реалізації у 2020-2021 рр. за рахунок грантової підтримки.

За результатами виконання проєкту «Психологічна підтримка літніх осіб у період карантину» Національного фонду досліджень України у 2021 р. підготовлено 5 вебінарів, 3 радіопередачі, програма семінару-практикуму для осіб, які професійно взаємодіють з літніми людьми; навчальний посібник «Психологія людей літнього віку» (Коваленко та ін., 2021) тощо.

У 2021 р. отримали перемогу у конкурсі прикладних наукових досліджень з проблем розвитку освіти, що потребують невідкладного розвитку, та виконано наукове дослідження «Організаційно-педагогічні умови діяльності Університету третього віку».

У 2015-2019 рр. Інститут брав участь у міжнародних проєктах. Серед них найбільший розголос набули шість проєктів, зокрема міжнародний німецько-український науково-дослідний проєкт «На шляху до запровадження наукової галузі «Освіта дорослих і неперервна освіта» в Україні» (2016-2017 рр., м. Аугсбург, Німеччина); проєкт «Професіоналізація освіти дорослих», спрямований на підготовку викладачів-андрагогів і педагогічного персоналу для роботи з дорослими (2016-2017 рр.); пілотний проєкт «Розроблення та впровадження уніфікованої аналітичної системи моніторингу проєктів DVV International в Україні» з моніторингу проєкту «Regional Voices — Building Bridges for Democracy» («Регіональні Голоси — Створюємо Мости для Демократії»), ініційованого Німецькою асоціацією народних університетів (DVV International) (2017 р.); міжнародний проєкт «Центр освіти дорослих як осередок навчання демократії в Україні» (Projekt «Zentrum für Erwachsenenbildung als Ort des Demokratielernens in der Ukraine») за підтримки Міністерства закордонних справ ФРН (2018 р.); міжнародний україно-німецький освітній проєкт між містами побратимами Ірпінь (Україна) — Ворна (Deutschland) «Розвиваємо освіту разом — навчаємось разом — навчаємо один одного» (2018 р.); міжнародна програма CiSEP (Civic School for Sound EU Practice) у сфері освіти дорослих з проєктного менеджменту європейських грантів (EU Project cycle), ініційована Інститутом Європейської політики (Institut für Politik Europäische (IEP), Німеччина, Берлін) (2019 р.).

Співробітництво з DVV International — Інститутом з Міжнародного Співробітництва Німецької Асоціації Народних Університетів (Deutscher Volkshochschulverband e. V, DVV) уможливило

проведення масштабного міжнародного Форуму «Європейський Союз — Україна: освіта дорослих» (листопад 2014 р., м. Київ), Міжнародних Днів освіти дорослих на Львівщині (жовтень 2015 р., міста і села Львівської обл.), Міжнародних Днів освіти дорослих у Запорізькій області (жовтень 2016 р., м. Запоріжжя, м. Мелітополь), а також участь вчених у різнопланових проєктах, тренінгових програмах з громадянської освіти дорослих та удосконалення андрагогічної компетентності педагогічного персоналу.

Вагомим результатом діяльності є *підготовка й реалізація освітніх проєктів*, зокрема на базі Інституту створено *Центр освіти дорослих*, підструктурами якого є:

- *Центр підвищення кваліфікації* (для працівників закладів вищої освіти України всіх рівнів акредитації, керівників і фахівців навчальних центрів підприємств, організацій та установ, персоналу центрів освіти дорослих, громадських активістів). Освітню програму ліцензовано (2019 р.), на сайті Міністерства освіти і науки України розміщено *відомості про право здійснення освітньої діяльності*. Основні завдання і функції Центру: організація освітнього процесу з підвищення кваліфікації, стажування наукових, педагогічних, науково-педагогічних працівників закладів професійної, вищої та післядипломної освіти, підприємств та установ; координація програмно-методичного змісту освітнього процесу з підвищення кваліфікації; залучення кваліфікованих наукових та науково-педагогічних кадрів до організації стажування; розроблення навчальних програм з підвищення кваліфікації, стажування; забезпечення організаційно-методичного супроводу підвищення кваліфікації, стажування;

- *Психологічний консультативно-тренінговий центр*, створений з метою надання психологічної допомоги різним категоріям дорослого населення, проведення тренінгів особистісного і професійного розвитку і саморозвитку для наукових,

Психолого-консультативний тренінговий центр. Заняття проводить проф. Е.О. Помиткін (2021 р.)

науково-педагогічних працівників, психологів та керівників шкіл з проблем організації психодіагностичної роботи в закладах освіти, для практичних психологів, для переселенців зі східних територій України тощо;

- З 2007 р. в Інституті започатковано діяльність *Центрів педагогічної майстерності* з метою сприяння розвитку та саморозвитку педагогічної майстерності вчителів. У цих центрах здійснюється навчання у неформальних умовах щодо формування і розвитку педагогічної майстерності майбутніх учителів та вчителів-практиків. У сучасних умовах Інститут спрямовує зусилля на організацію творчої співпраці із учителями закладів загальної середньої освіти України з метою реалізації ідей Нової української школи. Науковці проводять науково-практичні масові заходи, тренінгові заняття з вихователями закладів дошкільної освіти і учителями початкових шкіл Києва, Ірпеня, Миколаєва, Одеси, Ніжина, Чернігова, Херсона тощо. Така робота сприяє професійній взаємодії, апробації наукового доробку науковців, донесенню до вчителя теоретико-методологічних й практичних напрацювань. Традиційними стали наукові семінари з міськими і районними методичними службами на базі музею-садиби академіка І.А. Зязюна Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова у с. Пашківка Ніжинського району Чернігівської області, майстер-класи з удосконалення педагогічної майстерності, воркшопи з техніки мовлення, режисури педагогічної дії, майстерності внутрішньої і зовнішньої педагогічних технік;

Центр педагогічної майстерності. Семінар проводить проф. О.А. Лавріненко (2019 р.)

- *Центр порівняльної професійної педагогіки* створено у 2010 р. спільно з Хмельницьким національним університетом. Це науково-методичне об'єднання дослідників, які займаються порівняльним аналізом сучасних систем професійної освіти, вивчають і рекомендують для впровадження адаптовані ідеї та практичні напрацювання на

основі зарубіжного досвіду. Мета і зміст діяльності Центру полягають у екстраполяції конструктивних надбань зарубіжної теорії і практики педагогічної освіти і освіти дорослих в сучасній освітній практиці України. У Центрі розробляються програми та визначаються методики для аналітичних порівнянь, відбувається налагодження міжнародних зв'язків з освітніми установами та організаціями країн світу з питань розвитку педагогічної науки та технологій підготовки і перепідготовки кадрів. Центр створює умови для підготовки нової генерації педагогів-дослідників (вчителів, викладачів закладів освіти), які володіють методологією порівняльних досліджень, компетентностями щодо використання сучасних освітніх технологій;

Методологічний семінар у Центрі порівняльної педагогіки, Хмельницький, 2016 р.

- Різноступінчасті *Центри неформальної освіти дорослих*, провідною метою яких є особистісний розвиток дорослого населення в умовах неформальної освіти. У рамках співпраці з Мелітопольським державним педагогічним університетом імені Богдана Хмельницького (2014-2017 рр.) на початку 2015 р. спільно з Інститутом створено перший в Україні Науково-методичний центр освіти дорослих. Діяльність Центру спрямовується на проведення фундаментальних і прикладних досліджень з проблем освіти різних категорій дорослого населення в контексті соціально-економічних процесів, які відбуваються в Україні, а також підвищення ефективності підготовки різних категорій дорослих і впровадження результатів досліджень у практику.

Співробітництво з вечірньою (змінною) школою III ступеня № 18 Деснянського району м. Києва (2015-2016 рр.) уможливило створення Центру освіти дорослих — Народної школи. Діяльність Центру спрямовується на неформальне навчання різних категорій дорослих (надання освітніх послуг дорослим відповідно до їхніх індивідуальних культурно-освітніх потреб).

Налагоджено творчу співпрацю з закладами неформальної освіти дорослих — обмін педагогічним досвідом між Інститутом та Історично-мистецьким центром (ІМЦ) «Стара Школа» (с. Тарасівка, Києво-Святошинський р-н Київської обл.), Клубом для людей третього віку «Друга молодість» (м. Ірпінь, Київська обл.), а також швейним підприємством «Альвіна», недержавними громадськими організаціями м. Нікополя (Дніпропетровська обл.) та ін.

Перспективним проектом Інституту є розроблення теорії та інноваційних форм і методів музейної педагогіки в Україні. У 2016 р. між Інститутом і Національним Києво-Печерським історико-культурним заповідником укладено Меморандум про співпрацю, у межах реалізації якого здійснюються заходи щодо узагальнення набутого музейно-педагогічного досвіду та пошуку нових методів і форм діяльності у музейній педагогіці; популяризації застосування інтерактивних методів музейної педагогіки; визначення напрямів співпраці музеїв із закладами освіти. У межах проекту щорічно проводиться конференція «Музейна педагогіка — проблеми, сьогодення, перспективи», до дискусійних форм якої залучаються академічні науковці, викладачі закладів вищої освіти, працівники музеїв, керівники, педагоги і методисти загальноосвітніх шкіл, дошкільних, позашкільних та середніх спеціальних закладів освіти, представники громадських організацій. Основна мета щорічного заходу — проектування та створення віртуальних музеїв, виставок і каталогів, дистанційних музейно-освітніх послуг; формування музейно-педагогічних спільнот, клубів та партнерських груп в соціальних мережах; використання PR-технологій у науково-освітніх проектах музеїв; формування всебічно освіченої особистості, виховання патріотів української держави засобами

Круглий стіл «Громадсько-патріотичні ідеї Т.Г Шевченка в соціокультурному та освітньому просторі України (2018 р.)

музейної педагогіки; використання потенціалу музеїв в організації навчання різних категорій дорослих, підготовці сучасного вчителя.

Інститут здійснює широку науково-просвітницьку діяльність. Зокрема, науковці є постійними дописувачами «Педагогічної газети», газет «Освіта», «Освіта України», «Слово Просвіти» «Світ», «Дзеркало тижня» та інших видань. Виступають на радіо, телебаченні, започатковано цикл передач на радіо про освіту дорослих.

Перспективними напрямками розвитку Інституту є практично зорієнтована науково-дослідницька діяльність, розширення мережі центрів освіти дорослих, а також центрів неформальної освіти для дітей, молоді та різних категорій дорослого населення, співпраця з університетами третього віку, науково-методичний супровід освіти дорослих в Україні, підготовка науково-педагогічних кадрів для педагогічної освіти і освіти дорослих. У цьому контексті актуальним є розв'язання таких завдань:

- цілісне дослідження проблем якості підготовки вчителя;
- обґрунтування можливостей розвитку освіти дорослих в умовах європейської інтеграції;
- спрямування зусиль на забезпечення єдності психологічної і педагогічної науки та практики;
- розширення співпраці з МОН України з питань підготовки і професійного розвитку вчителя та освіти дорослих;
- подальший розвиток партнерства з міжнародними організаціями;
- сприяння інтеграції української педагогічної науки в європейський науково-освітній простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Коваленко, О., Лук'янова, Л., Помиткін, Е., & Московець, Л. (2021). *Психологія людей літнього віку* : навчальний посібник. Київ: Видавництво ТОВ «Геопринт». <https://bit.ly/3vaGxTk>
- Кремень, В.Г. (ред.). (2021). *Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні* : монографія. Київ: КОНВІ ПРИНТ. <https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua>
- Кучерявий, О.Г. (2016). *Стратегія розвитку педагогічної освіти в Україні: концептуальні положення*. Київ: ТОВ «ДКС-Центр».
- Лук'янова, Л.Б. (2016). *Концепція розвитку освіти дорослих в Україні*. 2-ге вид. Київ: ТОВ «ДКС-Центр».
- Лук'янова, Л.Б. (2020). Законодавче забезпечення освіти дорослих в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку: Наукова співдоповідь на загальних зборах НАПН України 20 листопада 2020 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 2(2). <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-1-2>

- Лук'янова, Л.Б. (2021a). *Концепція діяльності університетів третього віку в Україні*. Київ: ТОВ «Юрка Любченка».
- Лук'янова, Л.Б. (2021b). *Концепція підготовки педагогічного персоналу для освіти дорослих*. Київ: ТОВ «Юрка Любченка».
- Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. (2019, 15 лютого). *Про затвердження Зміни № 8 до національного класифікатора ДК 003:2010 (259)*. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0259731-19>
- Міністерство освіти і науки України. (2018, 16 липня). *Про затвердження концепції розвитку педагогічної освіти в Україні (776)*. <https://bit.ly/38hAgMj>
- Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільськогосподарства України. (2020, 23 грудня). *Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2736-20)*. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20>
- Ничкало, Н.Г., Лук'янова, Л.Б., & Хомич, Л.О. (2021). *Професійна підготовка вчителя: українські реалії, зарубіжний досвід : науково-аналітична доповідь*. Київ: ТОВ «Юрка Любченка». <https://lib.iitta.gov.ua/726268/>
- Ничкало, Н.Г. (ред.). (2018). *Не зміряти у вік славетні справи інституту: до 25-річчя Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України (1993-2018 рр.) : довідкове видання*. Вінниця: Т.П. Барановська.
- Ничкало, Н.Г. (2019). VIII Українсько-польський / Польсько-український форум «Освіта для миру / Edukacja dla pokoju». *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 1(1). <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2019-1-1-3-1>
- Панич, О. (ред.). (2021). *Державна політика у сфері освіти дорослих в Україні : звіт за результатами дослідження*. Київ: Представництво DVV International в Україні. <https://bit.ly/3MffWkb>

ACHIEVEMENTS AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF IVAN ZIAZIUN INSTITUTE OF PEDAGOGICAL AND ADULT EDUCATION OF NAES OF UKRAINE

Larysa Lukianova

DSc in Pedagogy, Professor, Corresponding Member of NAES of Ukraine, Director, Ivan Ziazun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Lidiia Khomych

DSc in Pedagogy, Professor, Deputy Director for Research, Ivan Ziazun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. *The paper highlights the results of the scientific and organisational activities of Ivan Ziazun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine. The participation of scientists of the Institute in the development of legislative documents on education, educational concepts, creation and implementation of state educational programs is presented. The statistical results on prepared publications; the number of scientific journals, as well as trained scientific personnel for higher education institutions; cooperation with international organisations and education institutions; the state of use of information and communication technologies in the activities of the Institute are highlighted. The results of basic and applied research on the problems of pedagogical education and adult education are characterised. The achievements in the scientific and organisational activities of the Institute (work of the postgraduate department, the council of young scientists) are outlined. The participation of the Institute's scientists in domestic and international projects is presented. The activities of the Centre for Adult Education and its structural subdivisions is analysed. Prospects for the development of the Institute are determined.*

Keywords: *Ivan Ziazun Institute of Pedagogical and Adult Education of NAES of Ukraine; pedagogical education; adult education; teacher; andragogue; scientific achievements; prospects for development.*

Дата публікації: 21 лютого 2022 р.